

que no sent res—. E així escapà; e ls altres qui s posaren at risc, sens profit moriren, car no s saberen desxir --- de la resposta», Eiximenis (*Dotzèn*, § 85, *NCl* vi, 156.5); el pare que no educa bé la filla «la posa a risc de ésser semblant irreverent a son marit» id *L de les Dones* (ed 1495, p xixa), i en altres passatges del *Libre*, entre ells un en el qual prosifica un seu poema juvenil, fàcil de restituir. «Qui pren muller que no sap què serà / ell mateix se posa a risc de matar / e la mort per tostemps se procurar», cap 28 (*EntreDL* 1, 196.11), i V-ne tres més d'Eiximenis en el *DAg*

També en BMetge, en un passatge que ens mostra com risc no era sinònim de 'perill': «Suplic-vos --- que m vullats dir qui és --- aqueix prohò --- que us haja manat --- que callàssets --- —Abans que ns partiscam --- conexeràs gran part del misteri que hi està amagat; però no t faça cura de publicar aquell quan lo sabràs, car risc de gran perill te n seguira, e de poc profit ---: hac nom Tirèsiàs» (*Somni* II, *NCl*, 83 26). És a dir risc no era 'perill' sinó 'exposició': el fet d'estar exposat o exposar-se a un perill, com es veu també pel passatge primer d'Eiximenis, i en realitat per tots. «Que yo sofferís que jagués là-just, a risch de morir», *Decam* VIII, § 7, 465.2f., interessant en tant que mostra com la nostra gent tenia aquest mot encara més esversat que els italians: car Boccaccio només havia escrit «la-giù ad agghiacciarmi».

Hi ha, però, des de tan antic, o més, una important variant, avui antiquada, que trobem, vestida de forma llatina, ja en un doc. vigatà de 1232: «Recipio in comanda --- 9 libras --- in pannis lineis, quos pannos conducere apud Mayoricas --- ad tuum resecum, ad usum et consuetudo maris», CaCandi (*MiscHiCat* II, 400) No solament parlant del risc comercial o nàutic, sinó també de guerra: tot just desembarcats a Mallorca, el jove rei s'enfila i «Quan Nòs entram per la ost, podia ésser prop del sol post, e --- exiren-nos recollir, e Nòs descavalgam e anam envés éls a peu --- e En R. de Muncada dix-nos: —Què havets feyt? Volets ociure a nós e a vós? Que si per malaventura vós vos perdíets — e sots ara anat a reech de perdre—, la ost' e tot l'als seria perdut», Jaume I (*Cròn*, Ag, 100 18, així en el ms., si bé assenyalant la variant *arat arresch* en l'ed de Val., 1557). «Per aquesta rahó A Vives n'é anat e 'n va a rebec de mort per alguns parens d'En G. de Fluvià» en el procés del batlle criminal de Camarasa, Pere de Palau, a 1295 (CaCandi, *Misc Hi Cat* II, 179).

Tanmateix més sovint en l'acc. legal i mercantil «Ad tuum reddegum et fortunam» en un doc de 1252 de la Catedral de Bna. (*EUC* xv, 194-5); «promito mercari in mercimonis --- hec omnia vadant et veniant au tuum reddegum et fortunam» Vic, a. 1256 (CaCandi, I c). Aquesta grafia amb -d- s'ha d'entendre com a signe de ð, matís que pren sovint en català la -s- sonoritzada entre vocals, en mots que contenen una líquida, r o l (cf. *LleuresC*, 255, 253), i després la ð cau: *reina* RESINA, *raor* RASORIUM, *roada* = rosada, *lloança*, *lloella* derivats de *llosa* etc.

Així ens expliquem la forma reec de la *Crònica* Que

després es repeteix en massa en els *CostTort*: «Lo senyor del leyn --- quan --- aja son nòlit reebut --- ans que torn en Tortosa, pot trametre ço que li sobrarà de nòlit --- per hom qui --- parega leyal e bastant a sons compaynons, o a parçoners d'aquel leyn, e va a reec e a fortuna e a ventura dels dits parçoners; o pot --- ab aquel mercadejar a profit e --- a reec e a perill e a ventura de sos parçoners» (*NCl*, *Consolat* III, 159.9; *Ol.*, p. 465); «qui reeb en comanda --- d'altre algunes coses --- si per negligència les dites coses se perdien --- aquel qui --- reeb en depòsit no n'és tengut en re: si doncs ell aqueles coses no reebrà a son reec e a sa ventura, car ladoncs n'és tengut»; «si lo venedor era en colpa o en triga d'aquela cosa a lurrar al comprador --- tot lo perill --- e tot lo reec és seu, e no li és lo comprador tengut del preu». O bé es tracta d'una compra però sense al·lusió a la mar ni a transport: «si algú compra --- cativa o caval --- e meyns de colpa o de triga del venedor, estant en son poder, mor, tot lo perill e l reec e la aventura és del comprador, e pot demanar lo venedor lo preu».

També tractant-se de tota mena de perills en termes de dret civil: «Coses donades en dot, que són en pes o en nombre o en mesura --- estan a reec e a perill del marit»; i en particular hi ha perills afectant accidents de ruptura o caiguda de les construccions. «Si les parets o cases d'algú, o cuberta de cases o murs de la ciutat volen caure o estan en reec de caure ---», «si cases d'algun veý volen caure e que sien en reec de caure ---» (*Ol*, pp. 190, 204, 203, 232, 132, 135).

Aquest matís i significat ens condueix als notables sentits que des d'antic presenta el cast. *riesgo* en la *Gran Conquesta de Ultramar*, c. l'a 1300, diu Godofré de Bouillon al Duc de Normandia: «Vos sois mejor que yo --- d'esta batalla no ayáis vos mal talante ni embidia, ni seáis por ende triste ni de mal coraçón, ni se levante riesgo entre nós ni desavenencia, ca yo vos otorgo que, por cuerpo de un cavallero solo, no podría ser mejor acabada la batalla que por vos» (ed. Cooper II, 177v1 25; Rivad, 252a). Evidentment sinònim de 'divisió, desavenença' o 'discòrdia, baralla'.

Com que ningú no havia reparat en aquesta acc. fins al DCEC, això fa que en puguem citar pocs testimonis medievals, però és encara la que manté Nebrixa (1495) en traduir *riesgo* per «conflictus»: única acc. que li reconeix en el seu *Dict Hisp-Latinum*; altrament, bon llatinista com era, hauria traduït (en el sentit modern del cast. *riesgo*) per *alea*, o *discrimen* o *periculum*; i també Oudin (1607) conserva l'acc. «combat, conflict», junt amb el sentit modern. Després aviat s'aniria antiquant però encara en tenim un reflex en l'acc de 'contradicció, negació' que observem en alguns autors del teatre castellà clàssic, com veiem en el conceptuós imatjar de Rojas Zorrilla (princ S. XVII), quan dóna el nom de *riesgo* a la nit, contradicció del dia, i a les parets d'un volcà empresonant-ne dintre seu les flamarades: «una niebla turba el sol, / la nube es tema del aire / --- / la noche es riesgo del día, / riesgo es el Etna gigante / de la llama ---; / en un instante se mudan / --- / el sol, la sombra y el rayo / --- /